

Pitäjä pitäjältä

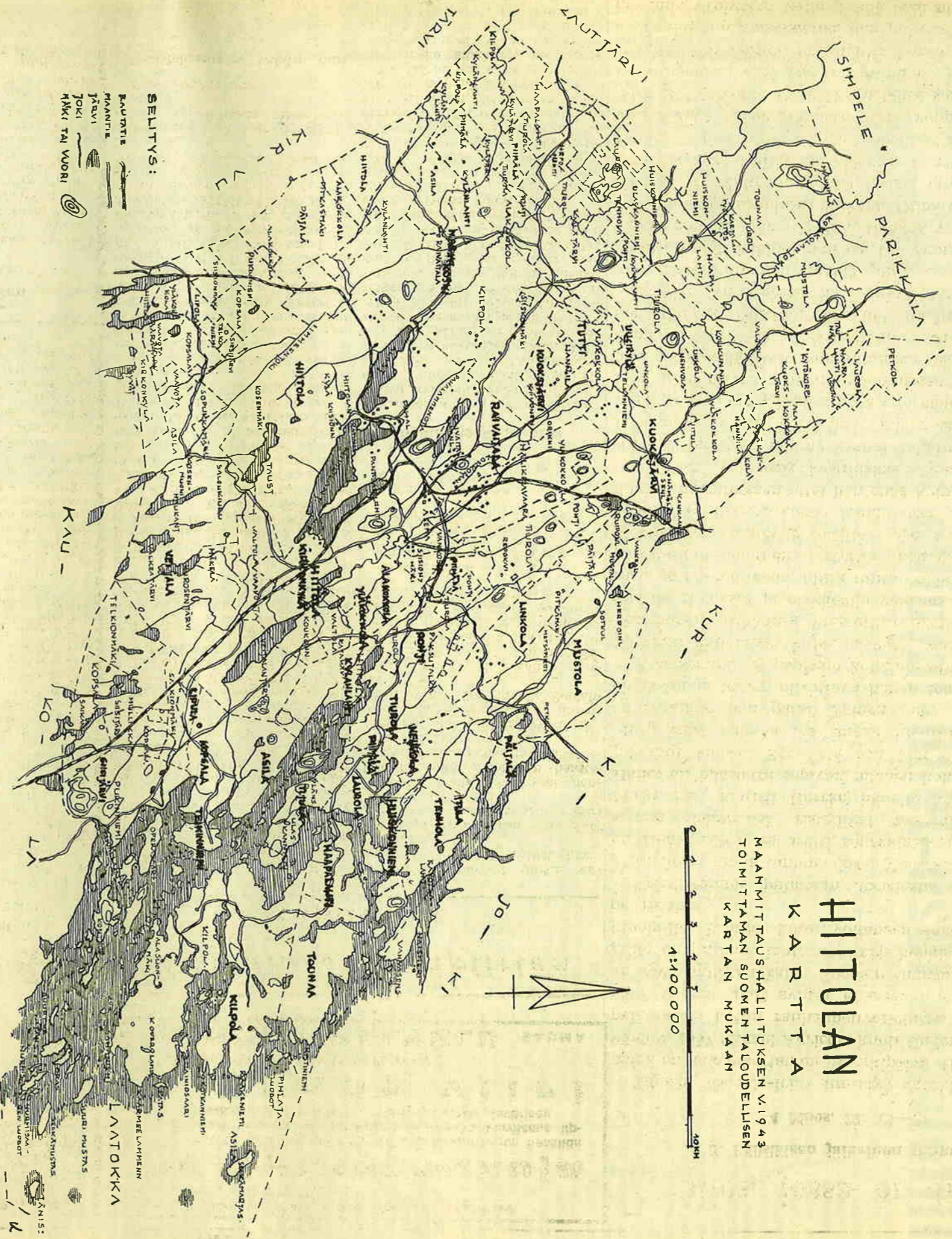
HIITOLA

HIITOLAN

K A R T T A

MAAHMITTAUSHALLITUKSEN V.1943
TOIMITTAMAN SUOMEN TALOUDELLISEN
KARTAN MUKAAN

1:100 000

Hiitola — 8.000 asukkaan ja 40 kylän vauras ja kaunis kunta

Tämä Karjala-lehden Hiitolan liite palauttaa mieleemme luovutetulle alueelle idäneen kauniin ja vauraan Hiitolan pitäjän. Liite-aineistomme on koostunut pääasiassa hiitoilaiden lähettämistä kirjoituksista ja kuvista. Niiden aihepiiriä ei ole sanottavasti ennakolta valittu. Ne ulottuvat kuntamme, aatteellisten ja taloudellisten yhteisöjemme ja erinäisten yrittäjäalojen piiriin vanhassa kootipitäjässämme, niin rauhan kuin sodankin edesmenneitä kunnan merkkihenkilöitä ja tuoda esille uuden koulutetun hiitoilaispolven kasvatteja. Suurin osa kirjoitajistamme muistellee rauhanneossa menettämääme Hiitolaa, sen rikkaista luontoa ja siellä suoritettua monitoista työtä. Kirjoitajilhamme vastaantöhty pakinasaalis todistaa lajiaan kiintymystä vanhan kotipiitäjän muistoihin.

Tässä yhteydessä ei ole ollut syytä pitäjämme tarkempaan historialliseen, sillä v. 1958 painettu Kurkioen kihlakunnan historia ja kenraalimajuri Väinö Väinön kirjoittama Hiitolan historia — samana kirjana — on levinnyt jo yli kahdentuhannen

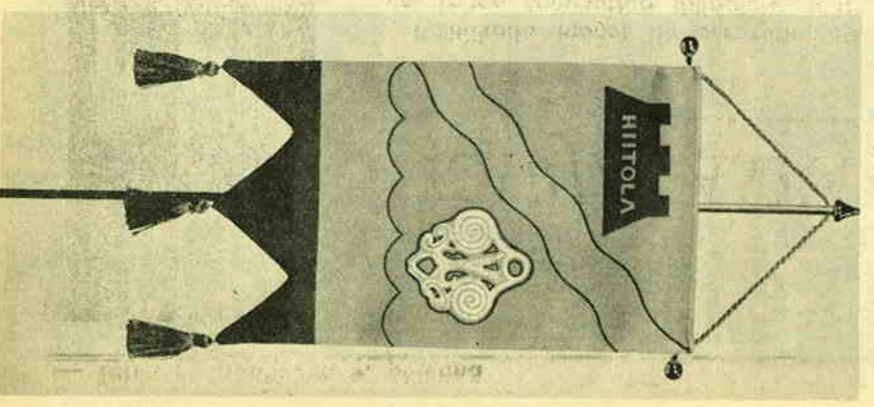
kappaleen määräisenä ja tätä historiatöotä on edelleenkin saatavana pitäjätiedätämme Porissa. Lisäksi fillohorj Iivar Kempinen kokoaa ja kirjoittaa parhailaan Hiiti-Säätjän kustantamana Hiitolan pitäjän- ja kyläkuvasta, joka tulee sopivalla tavalla tydentämään em. Hiitolan historiaamme.

Hiitola sijaisi Laatokan länsirannikon keakiosassa — Kurkioen ja Kaukolan välissä — joten sitä voidaan pitää luovutetun alueen Keski-Karjalaa kuulvena. Hiitola oli voimakas ja edustava maatalouspitäjä. Se oli viljan ja karjalaisuusvoimien ylituotantopitäjä ja ulosmyyjä. Hiitola oli myös huomattava hevoskasvatuspitäjä, ollen vanhaasta tunnettu hyvästä hevoskannastaan. Pitäjässä oli lukuisia suurekoja kartanoiljoja, joista monet olivat peräisin lahjoitusemac-aloilta. Hiitola oli myös ulospäin laajemmallekin tunnettu kuuluisasta Pöösätän ja viimeisinä Hiitola-ajan kymmenlukulina suuriksi patsuneista toukkouunmarkkinoitaan. Jatkuu 2 siv.

HIITOLA-STANDAARI

Hiitola-standaarin on suunnitellut taitteittija Tauno Häkii. Standaarin kolmiakoinen musta alaosa siinä riippuvine punasienuupineen kuvasaa lähinnä Karjalaa yleisistä historiatousta. Sen ja haalempunaisen yläosan välissä oleva laimekas sinikasta pelkistä Hiitolan sijaintia Laatokan rantapitäjä ja standaarin yläosan vino sinikaista taas Hiitolan pitäjän halki virtaavaa Kokkolan (Hiitolan) jokea. Yläosan musta kuvio symbolisoi Hiitolassa olleita jyrkkäseindmistid vuorta — esim. Linnavuorta — ja keskiosan korukuvio tuo esille Hiitolasta löydetyn kivikauden aikaisen pronassisen ketjunnan naitimen, joka on säilytettynä Kansallismuseossa.

Standaarin valmistajana toimii Taitopaino, Tampere, ja kustantajana hiitoilaiden omistama Hiiti-Säätjä, joka standaria vokaadaan tilata. Sitä on viime vuotina pidetty myytävänä myös Hiitola-kesäjuhlien juhlapaikalilla Porissa.

Maatalous- ja osuustoiminnasta Hiitolassa 1920-1930-luvuilla

Ensimmäisen maailman sodan päätyttyä ja maamme saavutettua itsenäisyyden sekä 1918 käydyin vapaussodan jälkeen olojen vaakaannuttua alkoi maassamme nopea nousun ja kehityksen aika, joka ulottui kaikille elämän aloille. Yksityinen yrityskehitys sai entistä enemmän jalansijaa niin teollisuuden, kaupan ja maataloudenkin piirissä. Tätä nopeaa eteenpäin mentoa ja nousukautta jatkuu 1930-luvulla saakka, jolloin ns. pula-kausi hidastutti yleistä kehitystä, tarkemmin sanottuna vuosina 1929 - 31. Talouselämän jälleen elyttyä jatkuu tuota kehityksen aikaa vuoteen 1939, jolloin talvisota keskeytti kaiken toiminnan. Voidaan sanoa, että vuosina 1919 - 39 eli kahdenkymmenen vuoden tavallisen talvisodan alkua oli Hiitolassa niinkuin muuallakin Karjalassa ja koko maassa tasaisesti nousun ja edistyksen aika kalkilla aloilla. Meitä hiitolaisia kiinnostaa entisen oman pitäjämme kehitys ja eteenpäin meno.

Hiitola oli maatalouspitäjää sillä teollisuutta oli melko vähän sen jälkeen kun Pekonlahden sahan toiminta lopetettiin 1920 - luvun puolivälissä. Maanviljelys ja karjainhoito kuljivat aina rannan ja pääjärven parhinkin näiden elinkeinonaharjojen kohentamiseen, kun 1920 - luvun alussa olivat karjan tuotannon veit vaatimatonta. Mutta kun havaittiin, että karja on se, jonka avulla saadaan rahattua ja kohoamaan talouksissa, alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota karjanjalostukseen hankkimalla siitoseleimiä hyväthoitoisista karjoista ja olettin käytäntöön uusia ruokameneelmiä, AIV-rehu, juurikasvit, viljelysladun ym. sekä rakennettiin ajankärsiä karjajansojia. Näiden toimenpiteiden avulla alettiin saada karjan kautta parempia tuloja.

Maanviljelystä ruvettiin myös koventamaan. Oli hankittava uusia koneita, uusia siemenlajikkeita, lukuisien tilojen peltoala lisäantä, ja parani raivon ja ojitustoiminnan kautta, pellon tuotto ja hehtaan

Hiitola 8.000 . . . Jatkoa 1 siv.

Hiitolan pitäjän pinta-ala oli 463,8 km² ja asukkaita 1930-luvulla 7.500-8.000 henkilöä. Pitäjässä oli 40 kylää. Viljelypinta-ala 10.500 ha. Tilastojen mukaan oli pitäjässä hevosia 1.300, lehmää 6.500 ja sikoja noin 2.000 kappaletta.

Suurelloisuutta ei Hiitolassa ollut Pekonlahden Sahan toiminnan lakkauttamisen jälkeen. Näkyvintä teollisuutta edustivat eräät piensahateokset, nahka-, huopa- ja riviyliteollisuus.

Vilkkaan tietyseisemansa ansiosta pitäjän keuhus - Hiitolan asemanseutu - kasvoi 1920 - 30-luvulla huomattavaksi liiketoimintakeskukseksi, joka suunnassa määrin karsi vaurioita talonhoitajilta ja jatkosien pommittajista. Talvisodassa laskeutui Hiitolassa säilyneen rakennusta noin 85 % ja asukkaista palanneen vuoteen 1944 mennessä 88 %. Peltoista oli siihen väliin jäljelle viljelykseen yli 90 %.

Hiitolasten lopulliset sijoitus-kannat alueluovutuksen jälkeen ovat: Ahlainen, Honkajoki, Kaanaapää, Karvia, Kullaa, Luurva, Merikarvia, Nakkila, Noormarkku, Sitkanen, Urvia ja Porin nykyinen Kaupunkialue.

Hiitolaisen pitäjäsäätiön - Hiisi-Säätiön - kotipaikka on Porlan Kaupunki, josta on myös tullut useimpien Hiitola-juhliden pitopaikka. - H. L.

risadot alkoivat lisääntyä. Tulon tässä yhteydessä mainittaksi, että takaisinvaltaus vuosen aikana kahlista viljelysvaikeuksista huolimatta huutettiin Hiitolasta viljaa yleiseen kuluutukseen yli kansanhuoltoviranomaisen määräämien tavoitteiden. Kaikki edellämainitut toimenpiteet vaikuttivat hyvinvoinnin kohoamiseen ja pitäjän asukkaiden vaurastumiseen. Kaikki jäljäläinen edistystoiminta vaati taloudellisessa mielessä ennakkosuunnittelua 1920 - luvun alkupuolella perustettiin Martta-yhdistys työkerhoineen, maamiesseuroja, tarkastusyhdistyksiä, somiosuuskuntia, ym. taloudellista yhtiymiä, suunnitelmien tekoa varten päätettiin eri alojen neuvotia. Kun suunnitelmien toteuttaminen vaati viljelijöiltä sekä heidän yhtymiltään varoja, oli toivottavaa turvaututtava lahjansaantihin. Hiitolaiset olivat taloudellisesti ajateltavaa väkeä, lainaa ei otettu turhanpäätien, niillä rahalla piti saada myös jotakin aikaan. Rahalaitoksina olivat 1930-luvun lopulla Säästöpankki ja osuusloiminnaalisella pohjalta toimivat 8 osuuskaassa pitäjän eri puolilla, jotka 1936 yhdistettiin yhdeksi Hiitolan Seudun Osuuskaassaksi. Edelläänmainitut rahalaitokset hoitivat niin yhteisöjen kuin yksilöiden raha-asiat.

Osuusloiminna oli saanut Hiitolassa vankan jalansijan, ensimmäinen osuuskaassa oli perustettu 1904. Osuuskauppatoiminta oli alkanut 1907, jolloin Hiitolan Osuuskauppa perustettiin. Kun tämä jakautui kahta 1917, jatkoi Keski-Karjalan Osuusliike toimintaansa OTK-laisena liikkeenä ja samana vuonna perustettu Hiitolan Maalaisien Osuuskauppa, myöhemmin Hiitolan Osuusliike, SOK - laisena osuuskauppana. Nämä osuuskaupat kasvoivat ja laajensivat liikkeitään jatkuvasti. Hiitolan Osuusliike oli jäsenenä SOK:ssa, YOL:ssa, Hankkijassa, Varassa ja Karjalassa. Hiitolan Osuusliike hoiti myös valtaosan jatkuvasti lisääntyvästä maataloustuote - ja

EINO HUITTINEN: HIITOLA MARKKINAT

No toika työ vanhempi väk ai-naki muistusta, ko siel Hiitolassa oli ne suuret markkinat ain kev-välillä? Sindhä sitä kaik varustantuit määntemä, kuka minkiiliasit ev-väl. Minu iha pitäjänki hoastoa kalleltaile näist markkinoist li-seä, sil sellasii markkinoi ei olt-koä lahiseuvuui juur missä. No tietysti Viipuris, mut sehä onki assii iha toine.

Nää markkinat olliit ain tou-kokuun alkupäivän. Paljo sin kolk-koutu kansoa, ol nuorta, lasta se-ikä vanhoa. Sitä neät talve pitki markkoi seästettiin, visust nästyki kolkkoa solmie keärititti. Sit kev-väl, kuka voo suuhki kymnel ky-ken, sindhä sitä markkinoil rien-netti. Siel palkast toisje kävellä maalekstitii, vehnästä ja punasta limonoatti litkitti.

Kyl se olti ihme herkkuu, ete-ki meist lapsist, se vehnänie ja puunae limonaat. Mont kertoa ko tuul kovast, ni ne vehnäpölyllä ol-lit harmaat pölyyst ja hiekaast. Hieka sentko voo rutis hampais, mut mähä se tok limonaati kans kulkust allaa.

Ustjast siihe markkina aikoa ol oikei likane ja kurane kel, sin meinas jeänä ne huonot päini reuhkat kii savvee. Mle mustan vilh hyväst yhe iustin tappauk-sen. Yks sellane sortii reonk-

tarvikke kaupasta Hiitolassa. Siitä oli ajanmukaisen sekatavarakau-pau lisäksi ruokatavara - ja kir-jakauppa, leipomo ja kahvila sekä 6 sivunymyjää. Toimiala laa-jennettiin nykyäkäiseksi liikea-loksi muutama vuosi ennen talvi-sotaa.

Osuuskauppojen ja kassojen ohella muodosti Mädonnynti-täjän osuuskaida laajan ja hyvin merk-tävän osuusloiminnaan haaran. Vuosisadan alkukyynnäinä lähe-tettiin maitoa Viipurin ja Pietä-riin, mutka kuu 1920 - luvun alku-puolella maldomäärät huomatta-vasti lisääntyvät, katsottiin oman myyntijärjestön perustaminen tar-peelliseksi. Hiitolan Mädonnynti-tiususkunta perustettiin 1922. Ai-tiin kunn olettin maitoa vastaan osuusliikkeen piharakennuksessa, mutka 1924 valmistui oma talo, joka toimi maldon vastaanottoa-semana vuoteen 1939. Kun nämä hilt kävivät ahateksi, rakennettiin rautatien veteen uusi kaksiker-roksinen maldon vastaanotto - ja meijerirakennus. Osuuskaupan tu-levalisuus näytti toivotikkaalta, mutka emenkun uusi rakennus eh-dittiin saada täysin valmiiksi, vau-riotti se talvisodan pommittuksis-sa käyttökelvottomaksi. Munan-nyynnistä huolehti aikaisemmin Hiitolan Marttayhdistys, mutka 1930 - luvulla perustettiin Hiito-lan mmuamnyntiosuuskaunta, joka toimi maldonnyntiosuuskaunan huoneistossa, toimittaan mmuat edelleen osuusloiminnaalisille keskusliikkeille.

Hiitolassa toimi lisäksi pienem-piä osuusloiminnaalisia yhtiymiä ja osuuskaunta eri puolilla pitäjää. Hiitolaiset olivalsivat yhteistoiminnan ja osuusloiminna merkityksen siksi he olivat liittymään niihin jä-senkisi ja toimivat niissä. Näiden osuusloiminnaalisten laitosten an-siosta kohosi Hiitolan taloudealli-nen elämä ja vauraus huomatta-vasti 1920 - 30 - luvulla. Hiitolai-set ymmärsivät, että yhteistoiminnasta on voimaa. Senatkaisesta toi-minnasta on enää vain muistot jäl-jellä.

Hiitolan säästöpankin v. 1924 valmistunut toimitalo, jonka pirtustukset oli laatinut arkkitehti Jalmari Lankinen Viipurista. - Kuvan lähetti Heikki Laulainen, Helsinki.

Karjanhoitokurssit Marjakoskella v. 1927. - Kuvan lähetti J. Slink-konen, Imaatra.

Vasvojan marattakerto ompelullisessaan. - Kuvan lähetti Kerttu Nokelainen, Lappeenranta.

tähä työ tok kukkoa meä kottih-na, jot että ostas erähtää rinkeliä kokevveeks. Kuulkoaha työ, ko neä minu rinkeliin ei uokkoa mit-tä tavallista pulloa, täst ko pa-lan haukkoasta, ni se het peikal-kielie peeli sulloa. Sitä ko viel-varis kovhukupis kastoa, ni siihe makkuu ei uokkoa kelleä samo-mista vastoa.

Monelaisiha siel ol rahamoani-tukset, sirkukset, laululirihukset, seurataloi tanssitruuhukset, meä-syrjäs korttipeli vihnakauppiit ja muut huvitukset. Pösö pumases makasimus näyveltti elävii kuvvii seurataloi toas tanssii jyttytettti oikei urakal, ol neät sellast kahe tunni löysit. Sen ver pietti väliin, jot soitattajat saivat käyvvä tarpeil-lisi asselluoa ja sivunajat kihveli ja merial kerkesit mätää enempi roski ja saviloi pihäl. Toas alko samaa mylläkkä, kyl sin semmaka soitattajat saivat nyhtää yhtenäsi kurttujoa. Pöly ol salis ko otra-ahosta puies, mut ehä se näyrttiant haittoavaa tahhti.

Kova näytti olle urakka polle-siloiiki, hvö saivat iha yhtenäsi siloiiki, hvö saivat iha yhtenäsi kyötää humalaisii putka pannoil vähäks aikoa leppeimä ja sel-

peäkeä. Ehä niitä osant heittei sin meäsyrtieä mak-koon, jokuun ois-tyhientänt taskut ja vient viimist marikat.

- Kuuile, annat sie polka poova-ta, näi mustalais aikoa siel huus-ta. - Valmoon sortiin voln stul luvata, lapsi terveitä vis tai kuus Kuu-leha sie polka, tule tñn nyt ja on-nijals sie kofia. Kahotooa mitä korthi stul näytee, he herttassein, ei täs rahnoakoa huol paljo käy-tä. Ko annat markan, tñhe valk-viiskolmat penni, ni nyö oilloa tytytyväisii kottisilleä kumpanen-nii.

Siel ol muutaki myötävän ko ruokoa ja vooletta. Ol Kurkijove piiskoi, Valkjärve kuulusii klessi-loi.

- Kuulaha nuor mies, täst ko ostat klessit, ni vasrustoa ei työt voi sinnuu poja rihhoa, näli sinu kelpeoa komijast aijoa papplioa-ki pihhoa. No, sielhä se Jorose Tanelki möi vempelleitä ja lan-ki.

Mut sit ko mäntii hevoslaani, ni siel vast olti huisketta, ol mko-neliasia eänä ja kuisketta. Kalk hevosst olliit terveitä ja nuori, hampoot hyvät, polivet suoril. Uko-